

Bestuurlijke Netwerkkarten Crisisbeheersing

Netwerkkart 23 Binnenvaart

Nederlandse Academie voor Crisisbeheersing en Brandweezorg
Postbus 7010
6801 HA Arnhem
Kemperbergerweg 783, Arnhem
www.nipv.nl
info@nipv.nl
026 355 24 00

Colofon

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan de samensteller geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade ontstaan door eventuele fouten c.q. onvolkomenheden in deze publicatie.

Om deze publicatie te kunnen blijven ontwikkelen en verbeteren, ontvangen wij graag commentaar en suggesties ter verbetering. Vragen of opmerkingen kunt u sturen naar info@nipv.nl, onder vermelding van Bestuurlijke Netwerkkarten.

© Nederlands Instituut Publieke Veiligheid (NIPV) en provincie Noord-Holland, 2025

Auteur(s)	Merijn ten Dam
Contactpersoon	Merijn ten Dam

Datum	2025
Status	handboek
Versie	202504

Wij hechten veel belang aan kennisdeling. Delen uit deze publicatie mogen dan ook worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding.

Het Nederlands Instituut Publieke Veiligheid is bij wet vastgelegd onder de naam Instituut Fysieke Veiligheid.

23 Binnenvaart

- Crisistypen
- > scheepsongeval
 - > gevolgen van een scheepsongeval voor milieu, visserij, drinkwater en scheepvaartverkeer
 - > verstoring openbare orde
 - > andere crises die verkeersmaatregelen of andere maatregelen op de binnenwateren vereisen (zoals hoogwater)
 - > infectieziekten op schepen en in havens
 - > schaarste aan vervoerscapaciteit

- Bevoegd gezag
- > schipper
 - > waterbeheerder, nautisch beheerder, vaarwegbeheerder
 - > minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)
 - > rijksheren namens de minister van IenW
 - > burgemeester of voorzitter veiligheidsregio

- Soorten maatregelen
- > eigen maatregelen schipper en hulp aan ander schip
 - > rampenbestrijding algemeen
 - > opsporing en redding (*search and rescue*)
 - > verkeersmaatregelen
 - > vaarverbod
 - > maatregelen bij een verontreiniging
 - > maatregelen bij een obstakel in de vaarweg
 - > handhaving openbare orde
 - > maatregelen ten aanzien van havens, waaronder toelating en havenbeveiliging
 - > maatregelen tegen infectieziekten op schepen en in havens
 - > vervoersnoodmaatregelen

Beheer

- > Ten aanzien van het beheer bestaat een onderscheid:
 - Waterbeheer is aan de orde bij een (dreigende) verontreiniging (zie de *Bestuurlijke Netwerkaart oppervlaktewater en waterkering*), en verder bij het opruimen van obstakels en wrakken (dit laatste hoort bij het zogenoemde vaarwegbeheer of bakbeheer).

- Nautisch beheer: het treffen van verkeersmaatregelen op het water kan aan de orde zijn bij een ongeval, bij hoog- of laagwater, bij een verontreiniging, bij een verstoring van de openbare orde of bij een terroristische aanslag (of bij een dreiging van deze incidenten/crises).

Beheerders

- > Verschillende overheden of onderdelen daarvan kunnen nautisch beheerder zijn, waaronder in het bijzonder Rijkswaterstaat,

provincies, gemeentelijke havenbedrijven en waterschappen.

- > Het nautisch beheer in het Noordzeekanaalgebied wordt voor RWS uitgevoerd door het Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied.
- > In het Rijnmondgebied zijn de nautische beheerstaken door de minister van IenW en BenW Rotterdam opgedragen aan de havenmeester van Rotterdam.
- > Het nautisch beheer in het Scheldegebied wordt uitgeoefend door de Gemeenschappelijke Nautische Autoriteit (Nederland/RWS en Vlaanderen).
- > Met name provincies en gemeenten kunnen tegelijkertijd ook vaarwegbeheerder zijn.

Bestuurlijk toezicht algemeen (indeplaatsstelling)

- > De minister van IenW kan bij taakverwaarlozing namens en ten laste van de provincie handelen of maatregelen nemen (als de provincie als bevoegd gezag een handeling niet of niet naar behoren verricht, of anderszins een gevorderd resultaat niet, niet tijdig of niet naar behoren tot stand brengt).
- > De provincie kan dit toezicht hebben jegens een gemeente.
- > De minister van IenW kan de provincie verzoeken op te treden jegens een gemeente, indien de minister dat, vanuit het oogpunt van zwaarwegend algemeen belang, nodig acht. Als de provincie niet optreedt binnen de termijn gesteld door de minister, gaat de bevoegdheid tot indeplaatsstelling over naar de minister.
- > Indeplaatsstelling kan bij spoed direct, zonder voorafgaand overleg of schriftelijke bekendmaking.

Minister van IenW en scheepvaartverkeer

- > De minister van IenW kan aanwijzingen (= bevelen) geven aan een beheerder van infrastructuur.
- > De minister van IenW kan zelf maatregelen treffen voor een ordelijk verloop van het

scheepvaartverkeer: krachtens een noodbevoegdheid kan de minister van IenW – in afwijking van de normale scheepvaartverkeerswetgeving – alle maatregelen treffen die hij nodig acht in het belang van een ordelijk verloop van het scheepvaartverkeer.

Watermanagementcentrum en Scheepvaartverkeerscentrum

- > De regie op het crisis- en calamiteitenmanagement van Rijkswaterstaat op watergebied is ondergebracht in het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN), met uitzondering van de Noordzee, waar het Kustwachtcentrum de operationele leiding heeft.
- > Naast berichtgeving over water (*zie de Bestuurlijke Netwerkaart oppervlaktewater en waterkering*) draagt het WMCN namens het Scheepvaartverkeerscentrum (SVC) van Rijkswaterstaat zorg voor berichtgeving aan de scheepvaart (binnenvaart) met inbegrip van informatie uit het buitenland (oeverstaten Rijn en Maas) over stremmingen (via het Europese systeem *River Information Services – RIS*).
- > Het SVC zorgt voor landelijke en internationale afstemming bij stremmingen met regio- of landsgrensoverschrijdende verkeerseffecten (zoals omleidingen).
- > Voor de melding aan andere staten van verontreinigingen, *zie de Bestuurlijke Netwerkaart oppervlaktewater en waterkering*.

Ongeval of verstoring openbare orde en beveiliging

- > De schipper dient bij een ongeval zelf alle mogelijke maatregelen te treffen, met name:
 - redding van opvarenden
 - vrijmaken vaarwater
 - bescherming van het milieu.
- > De schipper van een schip dat zich in de nabijheid bevindt van een schip of drijvend voorwerp dat door een ongeval is

getroffen, waarbij personen gevaar lopen of waardoor het vaarwater dreigt te worden versperd, is verplicht onverwijld bijstand te verlenen, voor zover dit met de veiligheid van zijn schip is te verenigen.

- > De schipper beschikt over bevoegdheden op grond van het Wetboek van strafvordering, op grond waarvan hij onder meer een verdachte kan aanhouden.
- > Bij een ongeval of probleem met de openbare orde, zoals een blokkade, ligt het overheidsgezag bij de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, conform de algemene rampenbestrijding en handhaving van de openbare orde.
- > Opsporing en redding (*search and rescue* – SAR) van in nood verkerende bemanning en passagiers van schepen, wordt in de Waddenzee, het IJsselmeergebied (inclusief randmeren) en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Stroom uitgevoerd door het Kustwachtcentrum onder het gezag van de burgemeester in kwestie.
- > Opsporing en redding op de overige binnenwateren wordt uitgevoerd onder leiding van de brandweer onder gezag van de burgemeester.
- > De beheerder(s) treft (treffen) de nodige beheersmaatregelen (verkeer, milieu, vrijmaken vaarweg).

Infectieziekten

- > Maatregelen tegen infectieziekten op schepen en in havens, zie de *Bestuurlijke Netwerkkarta infectieziekte*.

Buitenlandse schepen ('schepen onder vreemde vlag')

- > De Nederlandse staat is volledig soeverein ten aanzien van buitenlandse schepen, met uitzondering van buitenlandse staatschepen (marine en andere schepen in eigendom van of in beheer bij een andere staat en uitsluitend gebruikt in dienst van die overheid voor andere dan handelsdoeleinden).
- > Buitenlandse staatschepen dienen zich te houden aan de Nederlandse wetgeving,

maar de tenuitvoerlegging daarvan is afhankelijk van toestemming van de vlaggenstaat of een verzoek daartoe van de vlaggenstaat.

Relatie beheerder – burgemeester/voorzitter veiligheidsregio

- > Het geven van een bevel aan een beheerder vindt in beginsel plaats door de minister van IenW.
- > De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zou op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid aan een beheerder zo nodig een bevel kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan de minister van IenW (behalve indien de tijd dat niet toelaat); de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.

Vaarverbod

- > De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT / IenW) kan een vaarverbod opleggen ('een schip aanhouden'), ook aan buitenlandse schepen, indien – kort gezegd – uitvaren gevaarlijk is dan wel schadelijk is voor het mariene milieu. (De Inspectie SZW kan dat eveneens – voor Nederlandse schepen – vanwege arbeidsomstandigheden.)
- > De minister van IenW en gemandateerde burgemeesters kunnen een vaarverbod opleggen als een schip niet voldoet aan de internationale veiligheidseisen en -certificering (zie onder *Havens*).
- > Subsidiar kan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio dat zelf op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid.
- > Een verkeersmaatregel kan in feite een vaarverbod inhouden voor een schip of voor de scheepvaart in het algemeen.

Havens

- > Bij een (dreigend) ongeval kan de beheerder de nodige verkeersmaatregelen treffen en verkeersaanwijzingen geven.
- > Bij een ongeval in een haven of probleem met de openbare ligging het overheidsgezag decentraal (burgemeester of voorzitter veiligheidsregio), conform de algemene rampenbestrijding en handhaving van de openbare orde.
- > De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio zou op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid (inclusief het opperbevel) in verband met de openbare orde en veiligheid aan een beheerder zo nodig een bevel kunnen geven. Toepassing van het beginsel van subsidiariteit houdt echter in dat hij een verzoek tot interventie doet aan de minister van IenW (behalve indien de tijd dat niet toelaat). De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio past hier dus in beginsel zijn bevoegdheden niet toe.
- > De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan op grond van zijn noodbevelsbevoegdheid aan een kapitein van een schip in een haven zo nodig een bevel geven. Ook hier geldt het genoemde subsidiariteitsvereiste.
- > De minister van IenW kan zeehavenautoriteiten verplichten een incidentschip toe te laten.
- > Als Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) vermoedt dat een schip niet aan de internationale veiligheidseisen voldoet en het schip een onmiddellijke bedreiging vormt voor de beveiliging of veiligheid van andere schepen of andere goederen, kan de minister van IenW het schip de haven uitsturen of de toegang tot de haven ontzeggen. De burgemeester van Rotterdam, Moerdijk, Harlingen, Vlissingen, Terneuzen of Borssele kan in mandaat optreden voor zover het maatregelen betreft jegens schepen in de haven.
- > De minister van IenW kan desnoods maatregelen treffen inzake gebruik van, toegang tot, het verlaten van en het

verkeer in havens, zo nodig gericht tot gemeentebesturen.

De minister van IenW kan ook aanwijzingen (= bevelen) geven aan de burgemeester of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van havenbeveiliging.

Een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio maakt hier dus niet alleen deel uit van de algemene keten, maar ook van deze functionele keten onder de verantwoordelijkheid van IenW.

Relatie met regionaal beleidsteam en commissaris van de Koning

- > Samenwerking tussen de betreffende dienst Rijkswaterstaat, het waterschap en de veiligheidsregio is en wordt per regio vastgelegd in een convenant (2011/2012). Dit heeft onder meer betrekking op het doen van meldingen, crisiscommunicatie en deelname aan een gemeentelijk of regionaal beleidsteam en aan de operationele teams.
- > De hoofdingenieur-directeur van een regionale dienst van Rijkswaterstaat (HID), de havenmeesters Rotterdam en Amsterdam, het hoofd Facilitair Steunpunt Nieuwe Haven te Den Helder en de directeur Kustwacht zijn tevens rijksheren voor IenW: zij vertegenwoordigen de minister in een regionaal beleidsteam.
- > De voorzitter van het bestuur van een betrokken waterschap neemt desgewenst deel aan de vergadering van een regionaal beleidsteam.
- > Voor de relatie rijksheren voor IenW – commissaris van de Koning, zie de *Bestuurlijke Netwerkaart rampenbestrijding algemeen & handhaving openbare orde*.
- > Indien een burgemeester of voorzitter veiligheidsregio een maatregel of het optreden van de rijksheren voor IenW om redenen van de openbare veiligheid of openbare orde onverantwoord acht, kan hij:
 - op grond van zijn eigen noodbevoegdheden binnen het domein van openbare orde en veiligheid een

- bevel geven of voorschriften
uitvaardigen en daarbij binnen dat
kader maatregelen van de rijksheer
bijsturen of beperken
- aan de commissaris verzoeken te
interveniëren. De commissaris kan een
aanwijzing geven inzake
samenwerking of – voor wat betreft de
maatregelen zelf – overleg voeren met
de rijksheer voor lenW of ‘bovenlangs’
verzoeken jegens de rijksheer voor
lenW dwingend op te treden.
- > Vice versa, als rijksheer voor lenW een
maatregel van een burgemeester of
voorzitter van een veiligheidsregio
onverantwoord acht, kan hij verzoeken dat
de commissaris ingrijpt. De minister van
lenW kan aan de minister van JenV
verzoeken in te grijpen.

IJsselmeergebied en Waddenzee

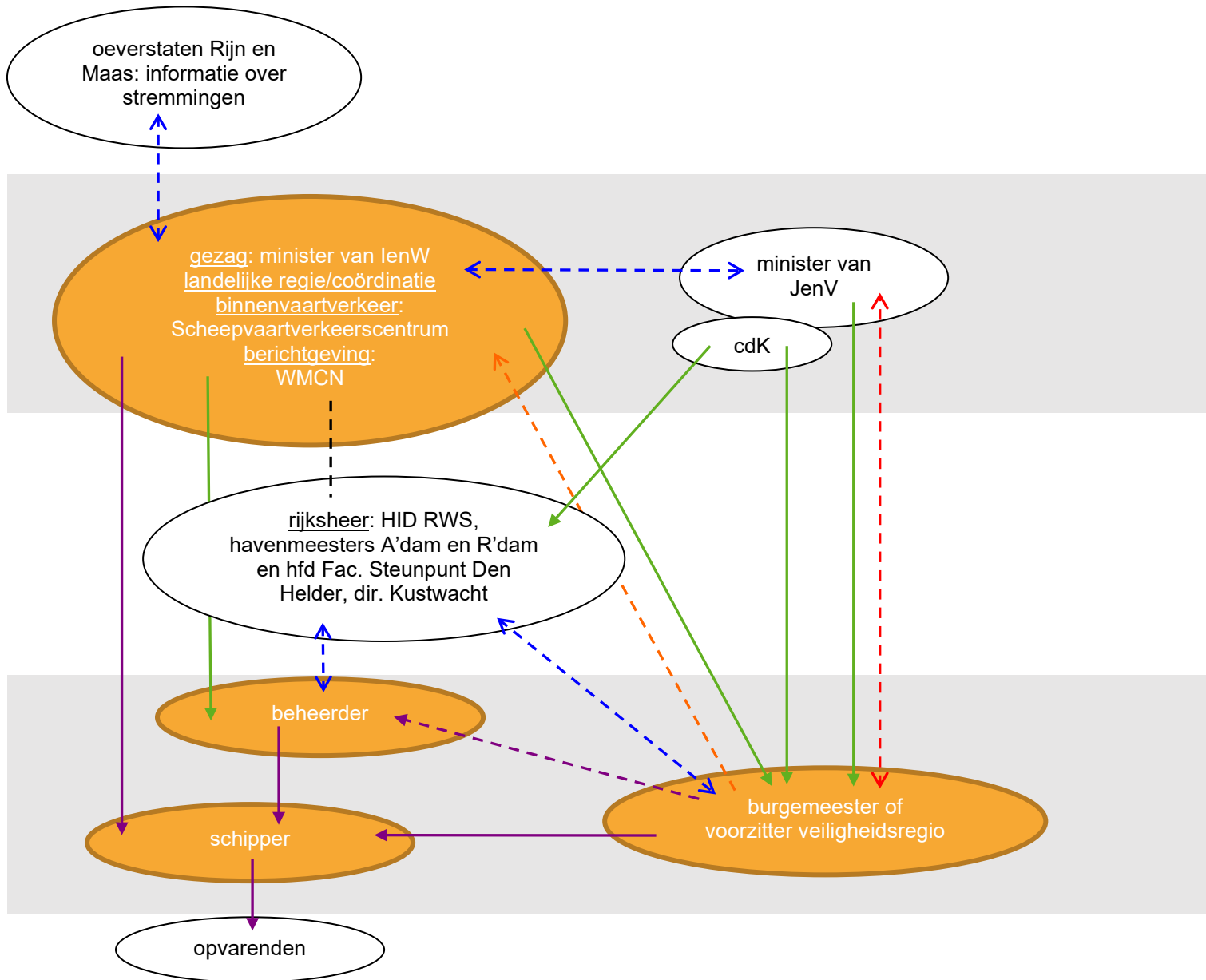
- > Voor het IJsselmeergebied en de
Waddenzee (met het Eems Dollard
gebied) gelden aparte afspraken inzake
samenwerking.
- > In beide gebieden wordt in het geval van
regiogrensoverschrijdende waterincidenten
gewerkt met een coördinerend regionaal
beleidsteam en een coördinerend
regionaal operationeel team. Afstemming
met andere ketens, met name
waterbeheerders en nautisch beheerders,
vindt daarin plaats.
- > Bij effecten in andere gemeenten/regio's
worden daar een of meerdere regionale
operationele teams en (regionale)
beleidsteams ingericht voor de bestrijding
van de effecten op het eigen grondgebied.

Schaarste vervoerscapaciteit

- > De minister van lenW kan tijdens een crisis
een interventie in de markt plegen voor het
vervoer (vervoersnoodmaatregelen),
bijvoorbeeld prioritering van bepaald
vervoer of de oplegging van een
vervoerplicht.

functionele keten binnenvaart

algemene keten

- - - - > Informatie en afstemming
- - - - > Bijstand
- - - - Interne lijnen
- > Maatregelen jegens bevolking/bedrijven
- - - - > Verzoek burgemeester of voorzitter veiligheidsregio aan min. van lenW om jegens een andere beheerder op te treden
- - - - > Maatregelen jegens beheerder door burgemeester of voorzitter veiligheidsregio, subsidiair
- > Bestuurlijk toezicht, tevens onderlinge informatie

WMCN Watermanagementcentrum Nederland

NB 1. In dit schema zijn de functie van rijksheer en het nautisch beheer gescheiden. Beide kunnen echter organisatorisch samenvallen.

Dat geldt ook voor andere functies, zoals een provincie of gemeente, die tevens nautisch beheerder kan zijn.

Overigens handelt de HID RWS namens de minister; formeel is de minister zelf beheerder.

NB 2. De burgemeester en voorzitter veiligheidsregio maken zowel deel uit van de functionele keten havens als van de algemene keten. Dat houdt in dat de aansturing door de minister van lenW plaatsvindt binnen zijn functionele keten.

NB 3. Voor het doen van internationale meldingen van incidenten met waterverontreiniging tot gevolg, zie de Bestuurlijke Netwerkaart oppervlaktewater en waterkering.